

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Kurie geresni: emigravę ar likę?

Valdžia laukia emigrantų, žmonės - ne. Nors šiandien grįžta dar tik vienas kitas, bendruomenėse kyla nepasitenkinimas ir baimė dėl ateities. Tie, kas nebuvo palikę savo šalies, dabar priversti jaustis antrarūšiais - emigrantų pinigai kelia kainas, augina infliaciją, didina socialinę atskirtį. Ar žmonių baimė pagrįsta, aiškinamės su Vilniaus universiteto tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ketvirtakurse Monika MORKŪNAITE.

- Buvo metai, kai iš Lietuvos išvyko visa Šilutė, paskui - Marijampolė. Ką tik paskelbta vyresniųjų klasių moksleivių apklausa, pagal kurią emigruoti ketina kas trečias. Kai mastai tokie milžiniški, liekantiems belieka teisintis, kodėl jie lieka, ir jaustis nuskriaustiems, prastesniems. Ar įmanoma išmatuoti tą skriaudą?

- Yra du aspektai - praktinis ir vertybinis. Žmonės, kurie išvyksta, išgyvena svetimoje bendruomenėje, užmezga ten ryšius, įsitvirtina. Emigrantų dabar jau tiek daug, kad dauguma iš mūsų esame su jais susidūrę, turime svetur šaknis įleidusių draugų, giminaičių. Tai mums sukuria natūralias pasakas išvykti ir patiems, palengvina sprendimą. Emigracija atrodo kaip savaime suprantama praktika, bet ne kaip ribinis pasirinkimas.

Vertybiniu požiūriu ta skriauda dar didesnė. Dauguma, ypač jaunoji karta, nebevertina išvažiavimo neigiamai, žiūri į tai kaip į pozityvų reiškinį - asmeninę saviraišką, individualumo, laisvės įtvirtinimą. Tai pavojinga. Koncentruodamiesi į individualų ieškojimą, pamirštame apie bendruomeniškumą, priklausymą platesnei visumai - savai bendruomenei, Tautai, valstybei. Pats faktas, kad žmonės emigruoja, dar nesukuria ištautinimo reiškinio. Bet esame praradę pagrindą, dažnai nebemąstome Tautos ir valstybės kategorijomis, tad tikime, kad individualus pasirinkimas yra tarsi aukščiau visko, svarbiau už bet kokius bendruomeninius saitus. Tai labai rimta žala.

- Neseniai teko bendrauti su uteniškiais. Jie pasakojo, kad mieste trūksta nuomojamų būstų, juos išgraibsto grįžtantys emigrantai. Jie perka butus, namus, darosi brangius remontus. Žmonėms, viso to neišgalintiems, neramu. Ar yra pagrindo jiems jaustis antrarūšiais, baimintis dėl naujų žaidimo taisyklių, kurias norom nenorom priėmė sugrįžtantieji?

- Atsiduriame uždaram rate. *Post factum* iš esmės pakeisti situacijos neįmanoma. Žmonės grįžta su pakankamai solidžiu uždarbiu, dėl kurio jie ten ir važiavo. Apgrežti proceso atgal neišeina, jau pavėluota. Tai yra valstybės atsakomybė - keisti ekonominę socialinę politiką, kuriant įvairias programas, emigrantų sugrąžinimo strategijas, iš anksto numatyti tokias kaip ši situacija.

Stasio Žumblo nuotr.

Panaikinti žmonėms galimybes užsidirbti neįmanoma, tad esmė būtų koncentruoti dėmesį į tuos, kurie lieka čia ir neturi galimybių užsidirbti tiek, kiek išvažiuojantieji. Gerinant vietinių žmonių gyvenimo sąlygas, disproporcija grįžtant emigrantams nebūtų tokia didelė, tokia skaudi kaip dabar, nedidintų tos atskirties dar labiau. Tai vienintelis vaistas.

- Emigrantai kviečiami, viliojami, valdžia žada primokėti: tik grįžkite namo. Bet tie, kas niekada nebuvo išvažiavę, iš tų sugrįžimų gauna tik infliaciją. Jie jaučiasi blogai - daug metų mokesčiais pildę biudžetą, iš kurio buvo mokamos algos mokytojams, gydytojams ir t.t., o dabar visu tuo naudosis emigrantai, užsienyje rūpinęsi tik savo gerove. Kaip šitoje situacijoje įmanomas teisingumas?

- Šių dvejų grupių pozicijos nelygios psichologine prasme, bet tikrai ne moraline.

Prisiminkime istoriją iš Biblijos apie sūnų palaidūną. Tėvas jį, sugrįžusį po daugelio metų, priėmė su didžiuliu rūpesčiu ir dėmesiu. Kalbant dabartinės mūsų situacijos terminais, jam buvo primokėta. Kitas sūnus, kuris niekur nebuvo išvykęs, visą gyvenimą rūpinosi tėvu, pasijautė atstumtas - taip kaip mes šiandien.

Taip, pasilikusieji Tėvynėje nenkenčia tiek psichologiškai, tiek materialiai, kai valstybė, mažindama emigraciją, siekia pritraukti išvykusiuosius net ir jiems primokėdama. Bet jeigu mąstome apie save kaip apie bendruomenės narius, rūpinamės ir dabartine savo Tautos būkle, ir jos ateitimi, šita logika nepasidaro tokia reikšminga. Suvokiame, kad dėl ateities galime kurį laiką patirti nelygybę, psichologinį nepatogumą pasijauti žemesniam ar ne tokiam privilegijuotam. Suprasdami Tautos išlikimo reikšmę, apie tuos nepatogumus nemąstome kaip apie esminį dalyką. Sunkiau tiems, kurie orientuoti į individualistinę savivoką, jie reaguoja skaudžiai, jautriai priima nelygybę.

- Jei stebuklas įvyktų - kultų sugrįžimų banga, kaip visi čia gyventume?

- Kalbant apie minusus, tikriausiai dar labiau išaugtų ir materialinė, ir moralinė atskirtis. Sunkoka įsivaizduoti gyvenimo kartu situaciją, nes tie žmonės jau yra kitokie visomis prasmėmis - turintys stabilę finansinę padėtį, pripratę prie solidesnio, labiau užtikrinto gyvenimo ir t.t. Būtų sunku integruotis į darbo rinką, įdarbinti juos lygiomis gretomis su sėsliaisiais, t.y. likusiais čia, kai poreikiai, ambicijos, perspektyvų matymas ab-

soliučiai skirtingi. Išsikreiptų ir darbo rinka, ir socialinė padėtis apskritai. Stabilumo būtų mažiau.

- Kai sulauksime su angliškais pensijomis sugrįžusių emigrantų, krizė tik gilės? Tad ar įmanoma sumodeliuoti šių problemų pabaigą, ypač - laimingą pabaigą?

- Taip, tai ydingas ratas. Sugrįžtantys emigrantai lemia kainų didėjimą ir t.t. Bet, kita vertus, jei susigrąžintume daugiau žmonių, bent šiek tiek pagerėtų demografinė padėtis, atsirastų daugiau mokesčių mokėtojų, lengviau būtų išlaikyti pensininkus ir pan. Yra ir vertybiniai dalykai. Atgręžus procesą atgal, sugrįžtant vis daugiau žmonių, susidomėjimas emigracija mažėtų. Privalumai nemaža dalimi atsvertų trūkumus, kuriuos patirtume.

- Mažos algos, nepasitikėjimas valdžia, netikėjimas ateitimi - tokias priežastis dažniausiai nurodo savo šalį paliekančios emigrantai. Bet ar jums neatrodo, kad ieškoti laimės svetur traukia vertybinį pagrindą praradę ar niekada jo neturėję lietuviai? Tie, kam svarbu asmeninė gerovė?

- Pažįstu ir jau išvykusius, ir dar tik planuojančius išvykti žmonius. Pastebiu, kad visi mąsto grynai iš savo perspektyvos. Žinoma, jie turi abstrakčią nuomonę apie emigraciją kaip procesą, bet atskleisdamas savo motyvus kiekvienas visada iškelia asmeninę situaciją - nepriteklių, vienokių ar kitokių įsipareigojimus, būtinybę išlaikyti šeimą ar tiesiog norą gyventi saldyčiau, turėti didesnę finansinį stabilumą.

Ir tai turbūt natūralu. Kalbėdamasi aš atsargiai siūlau pamąstyti apie įsipareigojimą savo šaliai kaip vertybę, kuri yra labai svarbi greta mūsų fizinių, materialinių poreikių. Tik nežinau, kiek tai veiksminga ir pagrįsta. Kiekvienam iš mūsų, atsidūrus tokioje situacijoje, kai neišeina *de facto* pragyventi valstybė-

- Žmonės ne tik nepasitiki, bet ir netiki valdžia. Kai premjeras džiūgauja dėl augančio BVP, jie piktinasi, nes gyvenimo pagerėjimo nejaučia. Tai kas vis dėlto - premjeras ar žmonės - situaciją šalyje vertina adekvačiai?

- Tai du skirtingi tos pačios situacijos įvardinimai. Labai paprasta pasakyti, kad BVP auga ir panašiai, bet juk akivaizdu, kad tai savaime neužtikrina didesnės gerovės, tolygesnio pajamų paskirstymo. Galime kalbėti, kad ekonomika auga, bet pametamas kitas aspektas - kaip ta gerovė pasiskirsto po visuomenę. Politikai apie tai tiesiog nekalba. Jie palieka šiuos klausimus parašėte pasakydami tik tai, kas turi pozityvų turinį, kas skamba gražiai ir raminančiai.

O žmonės, sakydami, kad jie asmeniškai nejaučia tos gerovės, dažniausiai kalba apie atskirtį, kuri vis labiau juntama. Mūsų visuomenėje didžiausią naštą kaip tik ir neša tie jos nariai, kurie yra žemiau vidurinėsios klasės.

Grįžtant prie emigrantų sugrąžinimo temos, ir čia susiduriame su prieštaravimu. Norime sugrįžtantiems asmenims suteikti kuo geresnes sąlygas, bet kartu nenorime didinti atskirties. Turi būti riba: dalis privilegijų yra reikalingos, bet jos turi būti gerai apgalvotos, kad kuo mažiau jautrintų likusių visuomenės dalį.

- Ar pagrįstas tas jautrumas, dažnai peraugantis į pyktį, neva aš čia mokėjau mokesčius, prisidėjau prie visų gerovės kūrimo, o kažkas grįžta ir tuo nauđojasi?

- Turi pagrindo toks požiūris. Mes matome, kad tie žmonės labiau prasigynę, daugiau pasiekę, tarsi atrodo geresni, šaunesni už mus. Tai suprantama, bet nėra labai pagrįsta. Jeigu mąstome apie save tik kaip apie individą su savo atskiru gyvenimu, tada galbūt taip. Bet kadangi esame visuomenės dalis, reikėtų džiaugtis, kad tie žmonės sugrįžo.

▶ Galime pasigirti: taip, mums buvo sunku, gal ir dabar yra sunkiau materialiai, bet mes turime tvirtesnę vertybinę stuburą

je, tie visi vertybiniai dalykai tikriausiai nueitų į antrą planą. Bet pastebėjau ir dar vieną stebinantį dalyką. Tarp visai jaunų žmonių, moksleivių išvažiuoti į tam tikras šalis - Didžiąją Britaniją, Airiją - yra kaip populiarus, dažniausiai atnešantis sėkmę gyvenimo modelis. Ta sėkmė labai abstrakti, be jokio turinio, net nesuvokiama. Bet ji kažkur horizonte yra ir labai vilioja. Žmonės, dar nelabai žinantys, ką nori veikti gyvenime, dažnai pasirenka tą šabloną - stveria visiškai abstrakčią sėkmę net nepasvarstę, kam jos reikia, ar jiems tinka toks gyvenimo būdas.

Galvodami apie save, turime didžiulį, kad mes sugebėjome čia ištvirti sunkų laikotarpį, tam tikra prasme nepasidavėme. Galime pasigirti: taip, mums buvo sunku, gal ir dabar yra sunkiau materialiai, bet mes turime tvirtesnę vertybinę stuburą. Čia, Lietuvoje, mes keliamės idėjas, jas įgyvendiname, imamės iniciatyvų, kuriame ir plėtojame verslus. Darome ir darome visa tai, kol jie buvo išvykę. Taigi yra daug pozityvių dalykų, už kurių galime užsikabinti kiek kitu kampu pažvelgę į situaciją.

Ar ne per daug Lietuvoje ministerijų? O gal per mažai?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskutavo pirmosios nepriklausomos Lietuvos Vyriausybės narys Albertas SINEVIČIUS, buvęs Seimo pirmininkas, laikinai ejęs prezidento pareigas, Artūras PAULAUŠKAS, Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Justas PALECKIS ir Vilniaus universiteto profesorius Vytautas DAUJOTIS. Diskusijų vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Didžiulis chaosas valstybėje dėl to, kad per daug ministerijų, ar dėl to, kad per mažai?

A.SINEVIČIUS: Stengiuosi suvokti, gal čia specialiai taip daroma, kad blogiau būtų, kad galėtų kiekvienas pasakyti: „Žinau, kaltas Putinas, KGB ir gazpromas.“

Tarybiniais laikais buvo, atrodo, 41 ministerija, bet kartu su komitetais. 1990 metais, nepriklausomės Lietuvoje, buvo 20 Vyriausybės narių - 17 ministerijų, premjeras ir du pavaduotojai. Patarėjų nebuvo, tiesiog Ministrų Taryboje funkcionavo atskiri skyriai. Į vadovaujamas pareigas dažniausiai būdavo skiriami patyrę ir gabūs žmonės. Nenoriu užgauti nei akademiškų, nei profesorių, nei mokslininkų, bet, mano giliu įsitikinimu, vadovavimo meno vien prie rašomojo stalo neišmoksi. Vis dėlto būtina padirbti su kolektyvu - ir mažesniu, ir didesniu. Būtinias sprendimų priėmimas, tų sprendimų kontrolė ir taip toliau.

█ Blokada mus būtų suėdusi. Bet mes kiekvienas darėme savo darbą, turėjome tikslą atsilaikyti. Ne atskira ministerija, bet valstybė

Albertas SINEVIČIUS
Pirmosios nepriklausomos Lietuvos Vyriausybės narys

Pažiūrėkit, kiek dešimčių, šimtų milijonų sukišta į e. sveikatą, kitas programai, ir kokia iš to nauda? Policija dabar džiazkausi - už milijoną eurų nupirko kažkokių įrenginių, kad dabar žinotų, kada bus lietus. Aš ir juokiuosi: paskambinkit ar nuvažiuokit į Užjūrių kaimą, ten yra ponis Jadzė, ji pasakys, koks bus oras dvi dienas be jokių tų milijoninių dalykų.

Jungti ar skaidyti ministerijas? Mums šis klausimas įdomus, o politikai tai daro negalvodami: kaip bus - taip bus. Juk ateina žmonės vadovauti nežinodami, ko griebtis. Kad ir buvęs Seimo pirmininkas Arūnas Valinskas. Pirmiausia jis uždraudė šnapsą gerti, paskui nurodė laiku į darbą ateiti, o trečia - uždraudė tualete imti interviu. Tai yra baisu.

Kitas svarbus dalykas - prieš 10-15 metų atsiradusi patarėjų mada. Patarėjas, suprantu, turėtų būt protingesnis už mane žmogus, kuris vienu arba dviem klausimais bet ką galėtų patarti. Bet protingesnis už mane. Dabar jų daugybė. Dažniausiai tie patarėjai nežinia iš kažkur atsiradę ir nieko nežino. Kaip suprasti, kad buvęs premjeras Algirdas Butkevičius turėjo 12 ar 15 patarėjų?

G.JAKAVONIS: Dabar ministerijų reformos siejamos tik su jų išėlimu. Ar dėl to bus geriau Lietuvos žmonėms?

A.PAULAUŠKAS: Kai kurie sprendimai logiškai tiesiog nepaaiškinami. Sakykime, ateina koks ministras ir sako, na, aš ministeriją išėlsiu ten. Visi supranta, kad niekur jis jos neiškels, čia tik idėja ar garso virpinimas, bet tokių pareiškimų yra. Viešojo valdymo problema taip nebus išspręsta. Valdininkų skaičius auga kaip hidros galvos: vieną nukerti, užauga dvi. Žiūrėkime, jau nebetelpa į pastatus, reikia statyti naujus arba per kelis pastatus ministerijos išsimėčiusios.

Ar tikrai tiek reikia? Lietuvoje žmonių skaičius mažėja, niekas to nepaneigs, o žmonių skaičius viešajame sektoriuje nepaliaujamai auga. Ir kiekviena vyriausybė, kuri ateina, skelbia: „Mažinsim. Reikia reformos, reikia mažinti.“ Peržvelgiau kone 20 metų viešojo valdymo tobulinimo strategiją - galima vardyti ir vardyti, kiek buvo sukurta visokių saulėtekio, saulėlydžio komisijų. Bet rezultatas - biurokratų daugėja. Prisiminkime, ministerijos tai buvo jungiamos, tai atskiriamos: socialinės apsaugos - su sveikatos, paskui švietimo - su kultūros, atsirado Europos ministerija, tai Energetikos prijungia, tai atskiria. Aiškiai matyti, kad vyksta lokalus žaidimas, bet ne strateginis.

Man atrodo, turime skaičiuoti. Jeigu Lietuvoje yra kiek daugiau kaip du milijonai žmonių, tada kiek reikia aptarnaujančio personalo. Šiandien jau skaičiuojame, aišku, su mokytojais, su gydytojais, kad

čiuoja, šeštos niekaip neatsimena. Ir iš tikrųjų ten į vieną ministeriją sujungta daug funkcijų, daug veiklų, bet aš manau, kad ne tiek svarbu pavadinimas, kiek svarbu žmonės, kurie gali formuoti politiką šitoje srityje.

Juk dabar verslas yra privatus. Žemės ūkyje dirbančių žmonių sumažėjo, energetikos srityje dar valstybė daugiausiai turi akcijų, tad daug kas gali būt sujungta į vieną ūkio ministeriją. Visą ūkį gali valdyti vienas žmogus, tegu ten būna pavaduotojai, gal ministrai be portfelio, kaip pavadinsi, taip nepagadinsi, bet tikrai būtų efektyvesnis ir valdymas, ir pareigybių būtų galima sumažinti. Nes ne ministerijoje darbai vyksta, ministerijoje svarbu formuoti politiką.

Naudojamasi tokia priedanga - štai ministerijoje valdininkų mes sumažinome, bet viešųjų įstaigų prikūrėme. Tiesiog tuos žmones perkelia į viešąsias įstaigas, jie ten dirba ir gauna netgi didesnius atlyginimus. Mano supratimu, tos programos gal ir buvo geros, bet jos nebuvo įvykdomos. Galime dar vieną parašyti, bet ji turbūt irgi nebus įgyvendinta. Apsispręsti reikia stiprios politinės valios. Trečdaliu valstybės viešojo sektoriaus žmonių galima drąsiai sumažinti ir niekas nenuketės. Bet reikia apsispręsti.

█ Mes tos klasės - ne tik politinės, bet ir geraja prasme valstybės tarnautojų - neišsiugdėme

Justas PALECKIS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

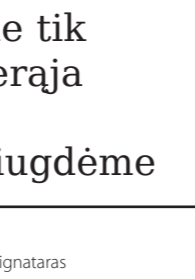
G.JAKAVONIS: Kodėl negalime pasinaudoti Šveicarijos ministerijų pavyzdžiu? Gal tada ir gyventume kaip Šveicarijoje?

J.PALECKIS: Šveicarijos parlamentariai ne visi tikslūs, nes jau 170 metų yra 7 ministerijos. Ir per 170 metų nė vienos ministerijos nebuvo nei pridėta, nei atimta. Apskritai stiprios valstybės labai vertina tradicijas, tai galima pasa-

kyti ir apie Šveicariją, ir apie Jungtinę Karalystę.

Be abejo, Šveicarijoje tų ministerijų funkcijos per 170 metų negalėjo nesikeisti. Tarkim, anksčiau buvo tik gynybos ministerija, bet pagal dabartines nuostatas kiekviena valstybė turi turėti savo komisarą, civilinę gynybą ir sportą. Prieš 170 metų buvo sunku įsivaizduoti, kad būtų toks dalykas kaip sportas. Arba viena ministerija, kuri apima transportą, energetiką, komunikacijas ir aplinkosaugą. Prieš 170 metų, aišku, aplinkosaugos irgi nebuvo. Apskritai Šveicarijoje būdingas kulkurinis valdymas, ir pareigybių būtų galima sumažinti. Nes ne ministerijoje darbai vyksta, ministerijoje svarbu formuoti politiką.

Lietuva pagal ministerijų skaičių neišsiskiria iš kitų valstybių: Latvijoje - 13, Estijoje - 14, kaip pas mus. Galbūt tai neturi tiesioginio ryšio su ministerijų skaičiumi, tačiau Lietuva pagal politologų vertinimus turėtų būti laikoma ne stabilia valstybe. Kodėl? Todėl, kad pas mus vyriausybės keičiasi dažniau negu kartą per dvejus metus. Jiegi keičiasi rečiau negu kartą per dvejus metus, valstybė laikoma stabilia (tokios yra Šveicarija, Di-

džioji Britanija, Vokietija). Pas mus per 27 metus pasikeitė 17 vyriausybių. Latvijoje dar blogiau - 20 vyriausybių, Estijoje geriau - 14. Tarkime, tokioje Slovėnijoje, kuri irgi yra dviejų milijonų šalis, per tą laiką pasikeitė 12 vyriausybių, taigi šį šalis jau stabilii.

Europos Sąjungos struktūrą sudaro 28 ministerijos. 500 mln. rinka - tai ne 2 mln., bet vis tiek manoma, kad tai yra gerokai per

daug. Ir tie 28 komisariai turi savo didžiulius departamentus. Žanas Kloadas Junkeris (Jean-Claude Juncker), Europos Komisijos pirmininkas, ir prieš tai dirbusieji mano, kad reikia mažinti tą skaičių, bet pagal dabartines nuostatas kiekviena valstybė turi turėti savo komisarą. Taigi būtų labai nelengva tą dalyką pakeisti. Tarkim, airiai, kai nubalsavo dėl Nicos sutarties (pirma kartė jie sutartį atmetė), išsiderėjo, kad Airija visada turės savo komisarą. Visos kitos 27 valstybės tokios privilegijos neturi.

Dabar dar 10 valstybių ruošiasi stoti į Europos Sąjungą, taigi 38 komisariai tikrai būtų per daug. Ir kiekvieną kartą Europos Komisijos pirmininkas, pradėdamas savo pirmininkavimo laikotarpį, persikrsto ministerijų arba komisarų valdomas sritis. Taigi dabar, matyt, svarstoma, kad valstybės rotuosis, tarkim, vieną kadenciją Lietuva turės komisarą, o kita kadencija galbūt ir neturės, galbūt Latvija turės. Tad ministerijų skaičiaus mažinimo masų, sakyčiau, yra tarptautiniu mastu pripažintas dalykas, nes per didelius jų skaičius nėra gerai.

G.JAKAVONIS: Teko bendrauti su Kenijos parlamentarais, jie sakė, kad turi 49 ministerijas. Sakome, labai daug. Atsako, kad pas juos 49 mln. gyventojų, taigi milijonai - po ministeriją. Klausia, kiek pas mus? Pas mus 3 mln., - vadinasi, jūs turit turėti tris ministerijas.

VDAUJOTIS: Norėčiau paprieštarauti, kad būtent Europos Sąjunga ruošiasi kiek pasikeisti. Kalbos tokios, kaip ir visur. Visos kalbos apie administracinio biurokratinio aparato sumažinimą išvirsta jo didėjimu.

Ką Europos komisaras, vykdytojas, padarė politinėmis figūromis? Komisarai. Europarlamentas neturi įstatymų leidžiamosios galios. Ir jis nėra aukščiausia valdymo institucija. Faktiškai jis daugiau primena TSRS Aukščiausiąją Tarybą. Komisarai - Politinį biurą. Jis gana daug panašumų, nesakau, kad tikslų, bet analogijos yra. Europos Sąjunga nėra tokia demokratiška, kaip pati sako. Yra toks pasakymas:

Europos Sąjunga nebūtų priimta į Europos Sąjungą dėl demokratijos stokos. Čia tik pastaba apie Europos Sąjungą.

Dabar kompiuterių laikai, tačiau biurokratinis aparatas didėja. Ir visos pastangos jį sumažinti virsta valdininkijos pagausėjimu. Kodėl taip yra? Galioja Parkinsono dėsnis, kad kasmet biurokratinis aparatas padidėja maždaug 5 proc. Čia tokia humoristinė gaida, bet tame yra daug tiesos. Ir pas mus kažkas panašus yra. Mes beveik niekuo nesiskiriame nuo kitų, skiriamės tik blogesne padėtimi.

Užsienio valstybės, įsivaizduojanti, neturi tokios politinės klasės, kuri turėtų panašią į mūsų šalies viziją. Užtenka pažiūrėti vien į „Lietuvą 2030“, kur Lietuva matoma globali, galima sakyti, numatomas sritis. Taigi dabar, matyt, svarstoma, kad valstybės rotuosis, tarkim, vieną kadenciją Lietuva turės komisarą, o kita kadencija galbūt ir neturės, galbūt Latvija turės. Tad ministerijų skaičiaus mažinimo masų, sakyčiau, yra tarptautiniu mastu pripažintas dalykas, nes per didelius jų skaičius nėra gerai.

Neturime politinės klasės, visbūta nulemia siuri vadyminiai principai, kurie keičia politinius principus. Kas iš viso šito išėina? Galima sakyti, jie užsima savo pateisinimu ir kūrimu. Jie patys sau kuria naujas funkcijas, jos yra parazitinės. Žinote, valdininkai irgi gali veisti sau pavaldinius, bet ne varžovus, kurie juos galėtų pakeisti.

Faktiškai tokios parazitinės struktūros didėja, nes vis gausėja parazitinių funkcijų. Tam tinka vėžio, kaip ligos, apibrėžimas. Kas yra vėžys? Tarp sveikų ląstelių staiga pradeda rasti metastazės ir jos plečiasi. Organizmas senka. Ir pas mus ši situacija yra stipriai užleista. Nėra tos politinės jėgos, politinės valios, politinės klasės, kuri tą dalyką sustabdytų.

Kiek reikia ministerijų? Sakoma, kad jeigu yra daugiau nei 20 ministerijų, tokia valstybė jau da-

█ Kodėl negalime pasinaudoti Šveicarijos pavyzdžiu? Gal tada ir gyventume kaip Šveicarijoje?

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

vietoje, apie tai nekalba. Toks mažytymas ir tai yra tik reformos imitacija.

Gal tai daroma iš nežinojimo ir nesupratimo, bet po tu slypi jau smulkesnės struktūros, kurios puikiai tarpsta toje terpeje. Tada jos turi darbo tokiai optimizacijai, staiga jų prireikia daugiau, komisijų, departamentų reformai ir panašiai, o paskui jos išlieka, jos pervadinamos truputį kitaip - plėtomis, strategišomis ir pan.

Faktiškai visur pasaulyje tas biurokratinis aparatas didėja, su tuo kariaujama, tik viener sėkmingiau, kitur blogiau, bet Lietuvoje padėtis tikrai kritinė. Mes neturime politinės klasės, kuri suvaldytų tuos procesus.

A.SINEVIČIUS: Man atrodo, kad tai jau beviltiška. Nes nebus kam keistis. Visiškai pritariu profesoriaus teiginiui, kad 2030 metais bus galas to mūsų džiazmsingo egzistavimo laikotarpiu.

Niekas už nieką neatsako. Valstybė manęs negina. Tokios bebegėškos valstybės, kaip šandien, aš nemačiau. Gali parduvinėti ką nori - vaistus, nesąmones visokias, blogą maistą - ir nieko tau nebus.

Turim Lietuvos mokslų akademiją. Nesuprantu, kam ji reikalinga? Yra institutai, o gyvenimo būdą, teisybę, finansus vis tiek formuoja švediški bankai. Kur mūsų institutai, kur mūsų Finansų ministerija su tais 2000 viešųjų įstaigų darbuotojū?

Kai pasakau, ką galvoju, ant dūšios lengviau pasidaro. Bet kurį ta durnystės pabaiga? Galit pasakyti?

█ Ministerijos - tai partijų dalijimosi pyragas. Sumažės ministerijų, mažiau bus postų, vadinasi, bus mažiau galimybių ką nors pasidalyti

Artūras PAULAUŠKAS
Buvęs Seimo pirmininkas, laikinai ejęs prezidento pareigas

A.PAULAUŠKAS: Aš galvoju labai paprastai. Norint daryti rimtas viešojo valdymo reformas, turi būti politinė valia, turi būti politinės sistemos rimta reorganizacija. Nes dabar politinė sistema, galima sakyti, silto. Vienos partijos apdalytos katinimais arba sunkilusios, kitaip sakant, paskendusios tarpusavio ginčuose, viešųjų ryšių konkurencijoje, bet ne valstybės strategijos kūrimo procese. Kol kiekvieną kartą į Seimą bus renkami nauji žmonės, jiems nuolat reiks mokytis. Kad ir valstiečiai. Jie juk metus mokosi. Nežinau, ar pavyko jiems ką nors išmokti, ar nepavyko.

G.JAKAVONIS: Gal nieko nepavyko... Ne vienas jų bijo sėsti prie diskusijų stalo, visi sunčia pas viešųjų ryšių specialistus.

A.PAULAUŠKAS: Matyt, nėra ką pasakyti. Mes turime suprasti viena: viešųjų valdymą reikia keisti. Kokios sąvokos dabar dominuoja viešajame valdyme? „Klientas“, „konkurencija“, „rinka“ - tai ekonominės sąvokos, bet jos netinka viešajam sektoriui. Kodėl klientas? Jeigu aš esu pilietis, esu šitos valstybės šeimininkas, tai jūs ir aptarnaukit mane

vietoje, apie tai nekalba. Toks mažytymas ir tai yra tik reformos imitacija.

█ Valdininkai gali veisti sau pavaldinius, bet ne varžovus, kurie juos galėtų pakeisti

Vytautas DAUJOTIS
Vilniaus universiteto profesorius

Bet vis dėlto kiek jų reikėtų, kai yra išmaniosios technologijos - e.valdymas, e.pilietis, e.sveikata?

Kiek yra prikurta sistemų, kiek milijonų investuota ir kiek neinvestuota. Ir vis tiek žmonių skaičių reikia didinti. Pasirodo, nors ir yra e.sistemų, bet vis tiek turi sėdėti žmogus, spaudyti mygtukus. Tada kam tie milijonai išleisti?

Aš suprantu, kad intis reformų tik dėl kiekybinių pertvarų tikrai neverta, turi būti kokybiniai pokyčiai. Laikausi principo, kad Lietuva šandien yra toks vidutinio dydžio europietiškas miestas, tik jo teritorija didelė. Kone kiekvieną gali me pagal pavarde žinoti, taigi surašykime, kiek dirbančiųjų, kiek pensininkų, kiek skurde gyvenančiųjų pavardėmis. Dviejų milijonų

█ Ministerijos - tai partijų dalijimosi pyragas. Sumažės ministerijų, mažiau bus postų, vadinasi, bus mažiau galimybių ką nors pasidalyti

gyventojų valstybės valdymą tikrai galima sutvarkyti taip, kad jis būtų efektyvus ir veiksmingas. Nereikia įsivaizduoti, kad esame mažiausiai 100 milijonų gyventojų valstybė, tai taikyti didelės valstybės principus. Principus taikykime 2 milijonų valstybė, nes kitaip neliks nė tų dviejų milijonų. Jau šandien Saulius Skvernelis sako: „Emigracija, matyt, nelabai pavyks sustabdyti, tad reikės atsivežti darbuotojų.“ Turbūt reikės, nes kažkas turės dirbti. Kažkas privalės uždirbti žmonėms pensijas...

G.JAKAVONIS: Ar sulauksime vieną kartą tokios ilgalaikės valstybės strategijos, kad Lietuvai nereikėtų išsivaiškščiotti?

J.PALECKIS: Pradėjome kalbėti labai nerimastingai ir, man atrodo, teisingai. Liko trys mėnesiai iki Vasario 16-osios šimtmečio, o ypatingai pasidžiaugti, deja, nėra kuo. Blogiausia, kad mūsų valdžia apie tai nelabai ir galvoja. Pilietinė visuomenė gali būti tik ten, kur žmonės tikrai laisvi, kur įvairių nuomonių susikirtimas atveda prie optimaliausių sprendimų. Dabar ji joma atviros diskusijos. Tiesa, internetiniuose portaluose, kur labai daug šiukšlių, kitaip sakant, kanalizacijos, nuskamba visokių dalykų.

Bet jie nenuskamba garsiai ir tas korektiškumas šiek tiek varžo.

Tiesa, sutikčiau dėl Europos Sąjungos (aš ten dešimt metų dirbau), kad yra pliusas, jog mes galime turėti skirtingas nuomones, dėl ko nors sutikti ar nesutikti. Europos Parlamento generuoja 95 proc. visų Europos Sąjungos direktyvų. Žinau, kaip ten Amerika spaudžia Europos Komisija, bet

Europos Parlamentas balsuoja kitaip ir nieko nepadarysi. Tačiau pagrindinis organas Europos Sąjungoje yra ne Europos Komisija, o Europos Taryba, kur 28 šalys turi savo balsą ir viena šalis gali veto-ti visą sprendimą. Lietuva tuo irgi yra pasinaudojusi. Bet sutinku, kad Europos Sąjunga yra toli gražu...

VDAUJOTIS: Nedemokratiška. **J.PALECKIS:** Norių grįžti prie valstybės tarnautojų. Čia buvo teisingai pastebėta dėl jų dauginimosi. Mūsų premjeras svarsto sumažinti valstybės tarnautojų skaičių ir pakelti algas. Gal ir neblogai. Bet išeity, kad valstybės aparatas yra kažkoks paslaptingas mechanizmas, kuris leidžia 2-3 žmonėms daryti tą darbą, kurį gali vienas atlikti. Kita vertus, kodėl vokiečiai ne tik pas mus, bet ir visoje Europoje, pasaulyje yra sutapatinami su sąžiningais ir profesionaliais darbuotojais (aišku, ne visi jie tokie). Todėl, kad tradicijos yra išlikusios nuo Oto fon Bismarcko (Oto von Bismarck) laikų... Bismarkas yra įdomiai pasakęs, kad jeigu valstybės įstatymai yra negeri, bet valstybės tarnautojai yra geri, valstybė valdyti galima, bet jeigu valstybės tarnautojai yra blogi, net geriausi įstatymai nepadės. Taigi tokių valstybės tarnautojų, kurie tikrai būtų ne parazitai, o aukščiausios klasės profesionalai, mums labai trūksta.

Žodžiu, valstybės tarnautojai yra nugarkaulis, valstybės stuburas. Galbūt ir nelabai korektiškas palyginimas, bet Vokietija, sutriuškinta, subombarduota, sugriauta ir okupuota keturių valstybių, po penkerių metų padaro ekonominį stebuklą ir tampa turtingiausia Europos valstybe.

O mes tos klasės - ne tik politinės, bet ir geraja prasme valstybės tarnautojų - neišsiugdėme.

A.SINEVIČIUS: Pamenu Nepriklausomybės pradžioje buvusią blokadą, Sausio įvykius ir pamenu mūsų Vyriausybę, kai dirbome naktimis, dienomis. Ir dabar galvoju, jeigu būtų buvę tokie ministerijų darbuotojai, valstybės tarnautojai, mums būtų buvusi chana. Blokada mus būtų suėdusi. Bet mes kiekvienas darėme savo darbą, turėjome tikslą atsilaikyti. Ne atskira ministerija, bet valstybė.

Parenė Milda JUODAKIENĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje w.w.suzalgiuru.lt